

נאמר של נייר

איך חנוך ברטוב הרג בספר את מתי מגד ★ עוד על

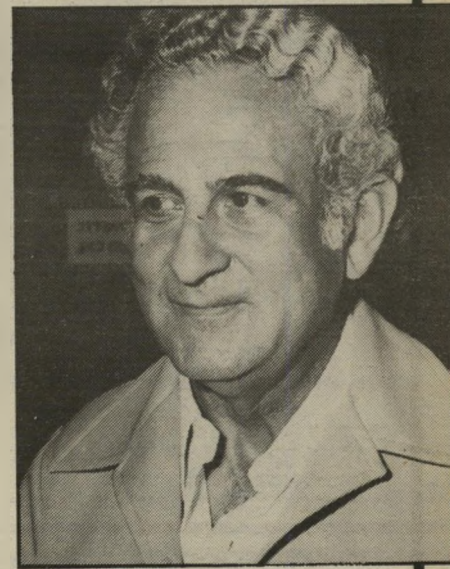
יוסף שרארה ★ העורך שהשליך את הרומן של יעקוב

שבתאי לאשפה ★ אהרון אמיר מסרס את הנרי מילר ★

מקור

בסוף הברטוב

חנוך ברטוב — עיתונאי, עסקן תרבות ותיק, סופר-חצר (גדרו) וסופר לעת מצוא — פירסם החודש רומן, תחת הכותרת באמצע הרומן שגיבורו הוא כרזמוני של הפרופסור והסופר מתי מגד, שהחליף לפני כמה שנים את נפיו ישראל בנופי ארצות-הברית, שם הוא חי.

מחבר ברטוב ח'נחמדי

באמצע הרומן הוא עוד אחד מאותם ניסיונות ספרותיים סינתטיים של סופרי דור-הפלמ"ח, שמוה שנות-ידור אין להם מה לומר.

• חנוך ברטוב — באמצע הרומן; הספרייה לעם; הוצאת עם עובד; 381 עמודים (כריכה רכה).

קורא באמצע הרומן בילבולת של המשכיות, מחרוזות של בילבולי קטעי עבר והווה, המעידים על חוסר יכולתו להתמודד בסיפור ישיר. כמו אדם שאינו יכול להישיר מבטו, כך גם ברטוב כסופר אינו מסוגל להישיר כתיבתו. קטע מעורר גיחוך הוא הקטע שבו מוליד ברטוב את גיבורו (מגד) לפרשיית-אהבים להטת עם קצינת צה"ל, פרשיה שאין בה שמץ של אמינות. באחד משיאי קטע זה מתאר ברטוב את החוויה המינית של גיבורו: כולו חיץ מתפרץ להיירות לתוך הסג'מ'שנה...

לגיבור יש בן ושמו נ'למררר, שברטוב מרצף

מתי מגד עימות ידוע

את הספר במכתבים אליו, והוא זה המעכר את כיתבי אביו, אחרי מותו בקליפורניה. חנוך ברטוב אינו מסתיר במהלך סיפרו את כוונותיו ורעיונותיו למצוא לעצמו פינה, על מדפי ספרים נשכחים של ארצות-הברית, עם הכותרת חנוך ברטוב בשפה האנגלית. לשם כך, הוא הקניס בסיפרו את רמותה של קארן

והם אומרים זאת כרומנים הדומים אחד לשני, והרואים אור לרוב כסידרה לעם של עם עובד. רומנים עמוסים בפזילה לארצות-הברית ולשוק הספרים שלה, ללא הכישרון הספרותי שהשוק האמריקאי תובע.

שם גיבורו החדש של ברטוב הוא בלפור ש"ב, שם סימלי ושקוף, שהוא ראשיית-בית לשוחט ובודק, המחבר לא שם ליבו, כי הוא שוחט באמצעותו את שאריות כישרונו הספרותי. בלפור ש"ב הוא כמעט פרופסור-לשעבר ועורך-ספרותי בהווה כאחד היומנים, היוצא לשנת-שבתון, כדי לחבר את הרומן הגדול שלו. כאמצעות בלפור ש"ב מבטא המחבר את תיסכוליו כלפי עולם האקדמיה ועולם העורכים-הספרותיים.

בן אחד של בלפור ש"ב הוא חור-כתשובה למחצה, ובתו חיה עם יורד בארצות-הברית. יום אחד מוזמן בלפור בידי עסקן אמריקאי, בשם מורטון שילדקרום, למסע-הרצאות במרכזים קהילתיים יהודיים בארצות-הברית, כדי להגן על תומתם הציונית של יהודי ארצות-הברית מפני תעמולת אש"ף. אחרי לבטים חר'מימריים מחליט בלפור להעתר להצעה, אך לא לפני שהוא מצית את היצר המיני שלו, שכבה בת"ש, ומגדיר את דור הסופרים הצעירים סרף כמדומת-נפש צעירים, שנששו אומנם סלדה מהם, משיערים המגודל, ממיכנסיה-הגינים המהווים שלהם ומדיעותיהם התבוטנות...

באמצע הרומן הוא ספר מחריד, מבלבל ובלתי ניתן לקריאה. המחבר, חנוך ברטוב, נוהג בספר זה כמחבר מתחיל, שאינו מודע למיגבלות עקרוניות של כתיבת רומן.

בלפור ש"ב, מי שפירסם אישם כשנות ה-40 המאוחרות רומן, שהיה בעל הצלחה יחסית באתה עת, ונמחק מרשומות הספרות העברית — הוא כרזמוני ספרותי לחנוך ברטוב, על אף היומרה להעניק מחיקון זה למתי מגד, המוכשר עשרת מונים מברטוב, ומאחרים שבין סופרי הפלמ"ח. קטעים שהם משיאי הגיחוך של הספרות

בישראל בשנים האחרונות, הם פירקי מסעו של הגיבור ברחובות תל-אביב הישנה, מסע שהוא חיקוי חסר דימיון וכישרון למסעו של ליאופולד בלום בחוצות דאבלן כיווליס של ג'יימס ג'ויס.

כרוח הרומנים המבלבלים של סופרי הפלמ"ח בראשית שנות ה-60, מעמס ברטוב על

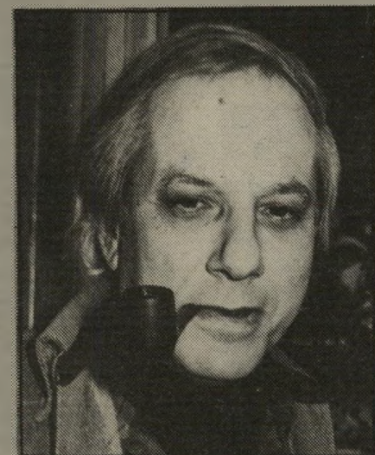
ארתור שופנהאור של יורם קניוק

שופנהאור במילים: ואשר לספרות. הרי כל זמן שאין אישור בזה, מצויה על כל הסופרים הישרים להתאחד ולבלי לשקוט ולא לנוח ולפרסם בריבים יום יום את בוחם העצום לעילום השם ולהבנים בבל הדרכים את דעתם ללבבות, שהביקורת עלומית-השם אי-כבוד היא חרפה... כל הכותב בעילום-השם ומתפלמס בעילום-השם הרי העיר בעצם מעשדה, שמבוניתו לרמת את הקהל, או לפגוע בכבודם של אחרים, בלי כל חשש סבנה לעצמו.

...עילום-השם הוא מעשה-הרמיית ספרותי, חובה לתת עליו בקול, או אפשר, נזכר שכמותר, לדודית לזה שאתה אומר על אחרים — בלום את פוך הטמאז... אם כן, אין זה אלא נבלה ומעשה-השען הרומים לטביעת מטבעות מזויזפות, המסירים מעל ראש עושיהם את העמרה של אדם בשר לעולמי עולמים...

את תחושת הבוז של שופנהאור לכותבים בעילום-שם, נטלו גם מנחי תוכניות הטלוויזיה ערב חדש וקלעים, שאיחלו ליורם קניוק, שלא יתאכר, כרזמן ג'ארל, אני הפסכרונים של אמיל אי"אר. גם מרוד זה, מאחל לקניוק שלא יתאכר, וזאת מכיל לגרוץ מהבוז להסתרתו תחת שם-העט יוסף שרארה.

בעילום-שם את ז'אן ז'אק רוסו: עוד רוסו אמר בהקדמתו להלואיזה החישה: כל אדם ישר היתם את שמו מתחת לדברים שכתב... את בוזו למחברים בעילום-שם מסכם

בעילום-שם רוסו קניוק לחתוך את השם!

החוויה הישראלית

קיים משהו רוחה בטענותיו של המחבר יורם קניוק — שהתחזה תחת השם יוסף שרארה, בניסיונו לתאר מעט מעולמם של ערביי ישראל בסיפור ערבי טוב, דומה, שניסיון ההסתרות תחת פסכרונים (שם-עט) מקורו בחוסר של אומץ-לב אורחי, לקום ולהספר את סיפורם של ערביי ישראל תחת שמו.

אחרי שנתגלה כריכם כי קניוק הוא יוסף שרארה, הוא הטיח ברדיה, בטלוויזיה ובמעריב האשמות כנגד התרבות הישראלית, שהיא קטנה ופרובינציאלית, ולכן נכבד ממנו

להסתתר תחת שם-העט יוסף שרארה. מאחר שהתרבות הישראלית אינה התרבות היחידה הקיימת עלי-ארצות, מן הראוי להביא דברים של הוגה-הדעות הגרמני ארתור שופנהאור על מחברים המסתתרים תחת פסכרונים. כפי שהוכחא בסיפרו הגיונות וראיאר בתרגום לעברית בהוצאת שוקן:

ולפיכך, ראשית כל דבר, בדין שתיקע כסות-עיניים אשר בכל רמאות ספרותית, זה עילום-השם. למינהג זה, שנהגו בכיתבי-העת הספרותיים שימשה האמת, יש בו בעילום-השם לשמש תריס לסוקר הישר, המושמש מזהיר ומתריע לקהל, בפני זעמם של המחבר וחסייו...

שופנהאור מגינס למיתקפתו במחברים

פיירלר, עורכת כאחד מבתי-ההוצאה בני-יורק וסוכנת ספרותית שבלפור ש"ב שיגל אותה בהיותה נערה, כעת סיורו הראשון בארצות-הברית.

בפגישתם החוזרת של קארן ובלפור, היא מקליטה אותו במשך ימים בדירתה, כשהוא מספר לה את "הרומן הישראלי הגדול" המשתרע על פני 24 קסטות של טייפ. ואם ישאל הקורא, כיצד הצליחה קארן להקליט את בלפור — כחדר-האורחים, חררי-השינה או כשירותים כבדירתה — הרי שדימיון המחבר פותר זאת עבורו. קארן ירשה מבעלה דירה רק מפי אייך אייך נודע לי דבר קיומה של דירה זו, והנחתו היתה שיש בה מערכת צינות והקלפה... ואחרי שגילינו שכל הדירה כולה ממוקנת... אינו איולת של סופר, וחוסר אמינות מחריד.

את סוד האחים מגד, אהרון ומתי, מגלה חנוך ברטוב החל בעמוד 268, בפרק הו. מאיר, מאיר. מאיר הוא אהרון מגד ובלפור הוא מתי מגד. גם פרשת-חיים מרתקת זו, שבין האחים מגד, מועלית כעטו של חנוך ברטוב בשיעמום המאפיין את כתיבתו ובחוסר כישרון לשמו. ברטוב מתאר עימות ידוע שבין האחים בלשון כתיבה סינתטית ובנאלית.

כראיון שהעניק כאחרונה מתי מגד כאחד העיתונים על מערכת יחסיו עם אחיו אהרון, הוא סיפר בין השאר: אני לא מסתיר, שבאשר יש

אהרון מגד אהבה משותפת

שני אחים, והאם לוקחת את שירי של האח הבכור (אהרון) לביאליק, להראות לו כמה הם יפים, אז האח השני, בן 9, מקנא. אני מודה שגם בהמשך, האח הרציני, הסופר המצליח, גרם לי לקנא... באותו ראיון סיפר מתי מגד, על סיפור-אהבה משותפת בין שני האחים מגד ובין אידה צורית, כיום רעייתו של אהרון מגד. אידה צורית היתה חברתו של מתי, שישב ככלא הכריטי, מה שהעביר אותה לידי של אהרון מגד, סיפור ידוע למדי בחוגי הספרות הישראלי. על פרשיה זו, כותב ברמזים שקופים למדי, ובאטימות, חנוך ברטוב כסיפרו:

רק בעבור שנים, אחרי שגנב את ליבה של אהליבמה, אחרי שניצל את היותו באימליה, כדי לעשות זאת בשקט, ביסודיות, אולי בלי שהעלתה כלל על דעתה איך מודה סביבה העכביש הזה את קוריו, רק אז התחלתי לראות את מעמד הצגת שירו הראשון של מאיר ש"ב. כפי שאני מתאר עכשיו, לא קודם, הייתי אז בן חמש-עשרה, בחמישית, ושירו הראשון בדפוס של אחי הירושלמי... וכמה עמודים קודם לכן, מספר נימרו, בנו של בלפור/מתי בראשו